

супротивних. Прихилитись до поглядів одного з них можна лише тоді, — коли подасть ся від себе поважні аргументи. Матеріял до такої аргументації можна-б знайти вже хочби в самому „Жит. Савы“ — або в виданому недавно¹⁾ „Сборнику Святослава“ з р. 1076 та в інших пам'ятниках, на які покликують ся обі сторони. Д. Мочульський вважає всяку аргументацію зайвою, прихильюєсь до поглядів Ягіча, та зачисляє „Жит. Савы“ до пам'ятників київських²⁾. Вибір безперечно добрий. „Житіє Савы“ належить до родини пам'ятників київських, а не „галицько-волинських“. Такий результат праці д. Мочульського вважали-б ми великою заслугою автора, — наколи-б сей вислідок опертий був бодай на короткій критиці противників теорії Ягіча, — а не з'являв ся перед читачом як „Deus ex machina“.

Др. О. Колесса.

Миллеръ В. Наблюденія надъ географическимъ распространеніемъ былинъ (Журналъ Министерства Нар. Просв. 1894, V с. 43—77).

— Къ былинамъ о Вольгѣ и Микулѣ (Ibid. 1894, XII с. 92—107).

— Замѣтки къ былинамъ (Ibid. 1895, III с. 100—124).

Проф. Мілер, займаючись від давнійшого часу генезою билин, в сих розвідках застановляєть ся над нераз вже ставленим питанням про географічну область билинної творчости. В першій розвідці висловляє він свої спостереження над місцевостями, звідки походять записі билин; на его думку, розклад їх записей по областям хіба в малій мірі може мати випадкове значінне і вже тепер може вияснити район їх розповсюдження (хоч в дальшій приходиться єму самому таку випадковість допустити — для об'яснення напр.; чому Вологодська губ. не дала майже билинних записей). Спостереження в сій сфері приводять автора до таких виводів: однородність билинного репертуара приводить до гадки, що він заховавсь більш менш повно в протягу останніх віків, з 2-ої полов. XVII в., коли мала устати творчість билинна. Головним районом билин представляєть ся область новгородської колонізації — Олонецька и Архангельська губ., а звідти билини занесені в Сибир. Масові примусові еміграції новгородців були причиною, що в самім Новгороді билини навіть чисто новгородські пропали, натомісь заховались в коло-

¹⁾ В. Шимановскій: „Къ исторіи древнерускихъ говоронъ, изслѣдованіе съ приложеніемъ полного текста Сборника Святослава 1076 г. Варшава 1887. В. Шимановскій: „Сборникъ Святослава“ 1076 г. Изд. второе исправленное. Варшава 1894.

²⁾ Соболевскій зве „Жит. Савы“ пам'ятником „галицько-волинским“ (Порівн. „Лекціи по ист. русс. яз.“ 1891, 58.

ніях. Поза границями новгородської колонізації биллини існують, хоч в значно меншому числі по Волзі (значне число дали губ. Нижегородська, Симбірська і Саратовська), в губерніях же південно-великоруських биллини стрічають ся лише випадково й спорадично.

Відкинувши звичайний поділ на цикли київський і новгородський, а поділяючи биллини на богатырські, де виступає боротьба з ворогами й різними чужаками, і биллини з характером новели і фавлю, автор наводить, що биллини другої категорії переважно не виходили за границі новгородських колоній, тим часом як богатыри Ілля, Алеша, Добриня фіксують ся до місць південно-великоруських і популярні в сім районі. На тій підставі автор ставить вивод (не як категоричний, а тільки можливий), що биллини богатырські перейшли в новгородські кольонії з південно-великоруських земель; новгородська область була головним огнищем биллинної творчости.

Вивод автора поки що може бути лише гіпотезою. Я зауважив уже, що де які області востають ся ще не висліженими що до биллинної традиції; що до розповсюдження биллинних тем, то тут востаєт ся не певним, що треба об'яснити утратою, а що напрямом творчости: автор сам нотує, що биллини про одного з тих південних богатырів — Алешу — невідомі за границею північних губерній (с. 70). Тож для вяснення вітчизни тієї чи иньшої биллини треба звернутись до детального аналізу. Такий аналіз автор переводить в двох дальших розвідках над биллинами про Вольгу і Микулу і про Хотена Блудовича. Обминаючи ідентифікацію Вольги з Всеславом полоцьким, що наново підняв проф. Халанський в розправі про цикл Кралевича Марка, автор в обставинах биллини шукає слідів місцевости: такі подробиці як камінцювате, корінясте поле, що оре Микула; жито, що він сіє; прозвище Микули — Селягинович (селга-переліг); звіроловські і рибацькі промисли Вольги etc. приводять автора до переконання, що область, де ся перехожа тема чудовного орача була оброблена — є північна Росія, область новгородська. Хоч деталі, наведені д. Мілером, часом і не дуже типові, але в сумі вони справді представляють пейзаж північний, так що аргументація автора представляєт ся правдоподібною, а до того вона знаходить собі підпору в географічній номенклатурі биллини: м. Ор'ховець — Ор'шек (Горішок) — Шлюсельбург на р. Неві, р. Волхов в однім варіанті. З згадки про гроши автор догадуєт ся і про час утворення — після початку XV в.

В розвідці про биллину за Хотена Блудовича („Зам'тки“), що зачисляла ся то до київського, то до московського цикла, автор справедливо зауважає, що обставини її типи її дуже пригадують биллину про Ваську Буслаєвича; такі аналогії справді характерні: Хотен як і Васька „уролює“ по Новгороді, зпущаєт ся над „мужиками“; виступають „на-

ємники“, „мужики-должники“, одно слово — характерна сила і власть плутократії над міським пролетариятом. Автор хотів би бачити в фавулі якийсь дійсний скандал новгородський, розказаний в билині під псевдонімами (Хотен від хотіти, невіста єго — Чайана від чайти).

Розвідка „про Ілю Муромця і Себез“ (Замітки) дотикаєть ся одного з варіантів билини, де виступає м. Себез (Витебська губ.). Автор догадуєть ся, що поводом до такої парентези могла бути битва під Себежом р. 1586, що вказувало-б на білоруський ґрунт утворення. З сього powodu автор застановляєть ся над згадкою про „Ілію Муравленна і Соловія Будимировича“ в листі Ф. Кмити, стар. оршанського з р. 1574, що вказує на відомість про билини в краях білоруських, тепер позбавлених билинної традиції.

М. Грушевський.

Филевичъ И. П. Польша и польскій вопросъ (посвящ. Н. Н. Страхову), Москва, 1894, ст. 104.

Нова книжка варшавського професора є передруком статей єго, друкованих в „Русскомъ Обзорѣніи“ за р. 1894, напів наукового, напів публіцистичного характеру, і, як каже автор, представляє резюме з приготованих „Очерків“ руско-польських відносин. Автор отже хоче подати погляд на історію сих відносин; має він властиво характер оскарження польської історії, провідна ідея — погляд на Польщу як на зрадника славянської ідеї, слугу західної Європи в її наліску на своє народне словянське житє. Зоставляючи розбір до виходу праці in extendo, звертаю увагу автора на деякі необережності в аргументації; він напр. знає, що Хорвати не довго були під властію Поляків; він догадуєть ся, що Краковщина мала з початку не польську (а значить — руску людність), відома відповідь Романа польским послам виступає як факт. Статя кінчить ся гадками про сучасні заміри деяких пруських публіцистів — ужити Поляків за привод до дальшого Drang nach Osten.

М. Г.

Fryderyk Papée. Historia miasta Lwowa w zarysie, Львів, 1894, стор. 214 з 24 ілюстр.

Dr. Jecheskiel Caro. Geschichte der Juden in Lemberg von den ältesten Zeiten bis zur Theilung Polens im Jahre 1792 (sic!) aus Chroniken und archivalischen Quellen bearbeitet, Краків, 1894, стор. 180.

Рада міста Львова завізвала кустоса бібліотеки Львівського університета п. Папого до зладження начерку історії Львова, пригідного для всякого освіченого львівського горожанина, з тим додатком, щоб сей начерк знадобив ся на підручник для учителів мійських шкіл, та щоб не